

Zorgtaken van het rijk naar gemeenten

Sportvereniging en Jeugdzorg: een talentvolle combinatie

In het vorige nummer van Sport, Bestuur en Management stonden we voor het eerst stil bij de overheveling een aantal belangrijke zorgtaken van het Rijk naar gemeenten. Daarbij gaat het om de Participatiewet, de verbreding van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) en veranderingen in de jeugdzorg. Per transitie kijken we naar de behoeften die hieruit voortkomen bij de gemeenten en de wijze waarop sportverenigingen hieraan een bijdrage kunnen leveren. Na Participatiewet komen ditmaal de veranderingen in de jeugdzorg aan bod, waarbij we een stappenplan aanbieden om de verbinding tussen sportverenigingen en jeugdzorg mogelijk te maken. Daar is alle aanleiding toe, want: “Zorgprofessionals vinden de weg naar de sport maar zelden.”

Zoals gezegd hebben de gemeenten vanaf 1 januari 2015 de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van alle zorg voor kinderen, jongeren en hun opvoeders. We hebben het dus over jongeren die (tijdelijk) problemen ondervinden bij het ontwikkelen, opgroeien. Wanneer we praten over jeugdzorg hebben we het over een breed en complex terrein. Om het eenvoudig te maken gaat het over het stimuleren van een lokaal positief opvoed- en opgroei-klimaat (op school en in vrije tijd), preventieve zorg (opvoedondersteuning, maatschappelijk

werk), aanpak van problemen (geïndiceerde zorg) en juridische interventies (strafrecht, jeugdreclassering).

Waar voorheen een aantal onderdelen bij de provincie waren ondergebracht, bestiert de gemeente al deze terreinen. Jaarlijks komt zo'n 3 procent van de jeugd/jongeren in aanraking met de aanpak problemen en/of juridische interventies. Het spreekt voor zich dat de inspanningen van de gemeenten gericht zijn op het voorkomen dat jongeren in 'actievormen'

van zorgverlening terechtkomen. De relatie met sport is in het kader van preventie snel gelegd. Sport is een mooi instrument om te werken aan een positief opvoed- en opgroei-klimaat en sport kan een actieve bijdrage leveren aan preventie door bijvoorbeeld een positief zelfbeeld, het reguleren van agressie en/of het leren samenwerken in teams.

Sport en zorg; een kwetsbare combinatie

In het kader van het programma Tijd voor Sport van het Ministerie van VWS is tussen 2007 - 2010 ervaring opgedaan met zo'n vijftig zogenaamde sportzorgprojecten. Uit evaluaties van DSP-groep ('Sport zorgt'; Ontwikkeling van vier waardevolle sportaanpakken voor jongeren in jeugdzorg) blijkt dat er vooral gedragsverbeteringen zichtbaar zijn op zelfbeeld en zelfvertrouwen, zelfdiscipline en doorzettingsvermogen, sociale vaardigheden (samenwerking en omgaan met regels en afspraken) en agressieregulatie en weerbaarheid. Maar liefst 86% van de sporttrainers zagen positieve gedragsveranderingen binnen de sportcontext, 75% van de hulpverleners zagen positieve gedragsveranderingen buiten de sportcontext. Een mooi resultaat, echter de relatie blijkt kwetsbaar. Van vele projecten die zijn gestart is de grote meerderheid weer verdwenen bij gebrek aan financiële middelen. De transitie kan aan deze omissie een positieve impuls geven.

Altra gelooft in Sport Zorg

Tessa Blom is kinder- en jeugdpsycholoog en werkzaam voor de Amsterdamse zorgaanbieder Altra. Ze is al jaren actief op het gebied van sport en zorg en daarnaast zelf sporttrainer. Bij Altra is zij Sport Zorg coördinator. "Sport Zorg bestaat nu zeven jaar bij Altra. Het doel van het Sport Zorg project is om jongeren uit de hulpverlening in staat te stellen om te sporten. Vrije tijd, in

“Zorgprofessionals vinden de weg naar de sport maar zelden”

Keuzemenu Sport Zorg voor verenigingen

Zoals gezegd is in het kader van de het programma Tijd voor Sport van het Ministerie van VWS is tussen 2007 – 2010 ervaring opgedaan met zo’n vijftig sportzorgprojecten. Volgens onderzoeker Paul Duijvestijn is het belangrijkste resultaat de ontwikkeling van een ‘sport-zorg-rotonde’ met vier verschillende afslagen c.q. sportaanpakken, die elk eigen doelgroepen, doelen en kenmerken hebben. De typologie maakt het mogelijk om jongeren in de toekomst op basis van hun problematiek en afhankelijk van het doel toe te leiden naar de bijpassende ‘sport-zorgafslag’. Ook kan de sportvereniging voor zichzelf nagaan welke ‘afslag’ het beste past. Zoals gezegd, deze rotonde kent vier verschillende afslagen:

De sport-zorg rotonde (DSP-groep, 2011)

- MeedoenPlus: één of twee jeugdzorgjongeren met lichte problematiek draaien gedurende lange tijd (zo) gewoon (mogelijk) mee in een regulier team of trainingsgroep. Sport biedt hun een zinvolle vrijetijdsbesteding en een omgeving waarin zij zich kunnen verbeteren op verschillende gedragsaspecten.
- Uit- en Thuiswedstrijd: een groep(je) jeugdzorgjongeren met lichte tot zwaardere problematiek krijgt enkele maanden een sportintroductie op locatie / bij de vereniging (Uitwedstrijd) of bij de jeugdzorgaanbieder (Thuiswedstrijd). Doel is om de jongeren een positieve sportervaring te laten opdoen. Vanuit die positieve sfeer werken ze impliciet aan verschillende gedragsdoelen.

dit geval sport, vormt samen met school en het gezin de driehoek waarop de zorg voor jongeren zich richt. Sport is vaak een plek waar de jongere zich het prettigst voelt en/of zijn eigen ambities kwijt kan. Voetbal en kickboksen zijn de twee sporten waar de jongeren graag aan mee willen doen.”

“Belangrijk aspect hierbij is het slaan van een brug tussen de hulpverlening en de sportverenigingen. De sportvereniging en de zorginstelling vinden elkaar niet automatisch. Door een nauwere samenwerking wil Altra aanmeldingen bij sportverenigingen makkelijker en zorgvuldiger laten verlopen. Sport is niet alleen een goede en zinvolle vrijetijdsbesteding, maar door middel van dit project wordt sport ook ingezet als middel om aan hulpverleningsdoelen te werken. Voorbeelden van hulpverleningsdoelen waar door middel van sport aan gewerkt kan worden zijn: vergroten van zelfvertrouwen, verbeteren van sociale vaardigheden, leren omgaan met verlies en teleurstelling en het leren nakomen van afspraken.”

Zoals eerder genoemd, is de samenwerking met sportverenigingen essentieel voor een goed verloop van de jongere. De Sport

Zorg coördinator heeft dan ook regelmatig contact met sporttrainers, jeugdcoördinatoren, combinatiefunctionarissen en coördinatoren van Sportservice Amsterdam en van diverse sportbonden. Wanneer er een jongere is die bij een bepaalde vereniging wil sporten, wordt er gekeken of er plek is en wat er voor nodig is om de start goed te laten verlopen. In de meeste gevallen brengt de Sport Zorg coördinator de trainer en de hulpverlener met elkaar in contact om samen verder af te stemmen over de jongere zelf. Indien nodig, kan de Sport Zorg coördinator de vereniging ondersteunen wat betreft het omgaan met de doelgroep.

Toch is het ook hard werken en mensen overtuigen om sport op de agenda te houden.

“De hulpverleners hebben zich minder aangemeld voor sport als vrijetijdsbesteding, omdat sport niet de eerste prioriteit is van een hulpverlener. Veel hulpverleners geven nog steeds aan erg blij te zijn met de bemiddeling en extra ondersteuning op het gebied van sport als vrijetijdsbesteding, maar de meeste hulpverleners hebben zich noodgedwongen moeten richten op de prioriteiten van hun werk.”

Praktijkvoorbeelden

JOS Watergraafsmeer Amsterdam

Tom Verhoek is pedagoog en een echt voetbaldier. Hij weet als geen ander waar je als trainer allemaal tegenaan loopt binnen een vereniging. In zijn professionele leven is hij sportpedagoog bij vier collega voetbalverenigingen. In zijn vrije tijd is hij actief bij voetbalvereniging JOS Watergraafsmeer. "Eigenlijk ben je snel een vertrouwenspersoon binnen de vereniging", zegt hij. "Trainers en coaches weten je te vinden voor advies en ondersteuning. Ook komen andere clubleden naar je toe als ze vinden dat trainers niet bijdragen aan een positief voetbal klimaat. Dan is het wel eens lastig de dialoog aan te gaan. Eigenlijk heeft iedere voetbalvereniging baat bij een

sportpedagoog. In elke vereniging zitten vaak wel vijf, bij grotere verenigingen soms wel tien kinderen die specifieke begeleiding nodig hebben. Dit zijn kinderen die in meer of mindere mate te maken hebben met jeugdzorg. Voor een doorsnee trainer is het dan moeilijk om alles in goede banen te leiden. Een beetje begeleiding en hulp is dan geen luxe. Ook binnen de trainersopleidingen van de KNVB wordt er eigenlijk te weinig aandacht besteed aan de begeleiding van wat moeilijkere kinderen. Je hebt als club een maatschappelijke taak om ook deze kinderen binnen boord te houden. Daarom stoppen we hier energie in. Voetbal kan zoveel voor ze betekenen."

"Je hebt als club een maatschappelijke taak om ook deze kinderen binnen boord te houden"

vv HWD Overschie Rotterdam

Jongeren met gedragsproblemen helpen door ze te laten sporten. Dat is wat vv HWD Overschie in de komende jaren doet binnen Sportplus. "We willen plaats bieden aan nog meer jongeren met gedragsproblemen." Dat zegt bestuurslid Projecten Sjoerd Nicodem van vv HWD Overschie. "Daarmee hebben we de afgelopen vier jaar al ervaring opgedaan tijdens een project van de KNVB. Het gaat om kinderen, doorgaans tieners, met een jeugdzorgindicatie. Vaak hebben ze een moeilijke thuissituatie. Ze zijn bijvoorbeeld heel onzeker of hebben moeite met gezag of omgang met leeftijdsgenoten. Ze kunnen ook agressief gedrag vertonen. We plaatsen zo'n jongere in een regulier team."

Vv HWD Overschie hield vier leden over aan het project. Aan de Haagse Hogeschool werden leiders en trainers getraind in omgang met jongeren die

gedragsproblemen hebben. Nicodem: "Dat had een breder effect, want ook onder onze leden zonder jeugdzorgindicatie heb je spelers met moeilijk gedrag." Waarom de club meedoet aan Sportplus? Nicodem: "Wij willen méér zijn dan alleen een sportvereniging. Het mes snijdt ook aan meerdere kanten. Als je weet te voorkomen dat kinderen afglijden richting bijvoorbeeld criminaliteit, scheelt dat de samenleving veel kosten." Nicodem heeft twee wensen om de kans van slagen bij zijn vereniging te vergroten. "Een sportpedagoog die tussen jongeren, club en zorginstellingen in staat. En verder pleit ik ervoor dat sport onderdeel wordt van behandelmethoden en dat zo meer jongeren uit de doelgroep bij ons terecht komen. Sport is een uitlaatklep, geeft je structuur en leert je omgaan met regels."

"Sport is een uitlaatklep, geeft je structuur en leert je omgaan met regels"

- Groepsmethode: een bestaande jeugdzorggroep met zwaardere tot lichte problematiek werkt via een specifiek aangepast en veelal verplicht sportprogramma een aantal weken lang gericht aan een specifiek gedragsdoel. Vaak gaat het om agressieregulatie en weerbaarheidbevordering.
- Privéles: één op één training voor jongeren met zwaardere problematiek, die niet goed hanteerbaar zijn of passen in een groep. Maatwerk maakt het mogelijk om doelgericht te werken aan individuele gedragsdoelen, opdat de deelnemer eventueel later kan doorstromen naar sporten in een groep.

Deze sport-zorg rotonde geeft aan dat MeedoenPlus de lichtste en Privéles de zwaarste variant betreffen. De rol van de vereniging zal ook in MeedoenPlus groter zijn dan bij de Privéles.

Sport Zorg werkt

Volgens Paul Duijvestijn geldt voor alle vier deze sport-zorgvarianten dat ze een waardevolle aanvulling zijn gebleken op het bestaande jeugdzorgaanbod, mits onder de juiste condities uitgevoerd. Zowel sporttrainers, hulpverleners als jongeren zelf tonen zich zonder uitzondering enthousiast en rapporteren positieve resultaten op verschillende gedragsaspecten. De meerwaarde van sport-zorg is duidelijk. Sport spreekt veel jongeren aan, het is leuk om te doen, het geeft energie en zoomt in op

de mogelijkheden in plaats van de problemen van jongeren. Dat vormt een positieve basis om te werken aan gedragsdoelen. Primair liggen de gedragsdoelen in het verlengde van de intrinsieke waarden van sport: ruim driekwart van alle deelnemers heeft zich verbeterd op vlakken als zelfvertrouwen, zelfbeeld, zelfdiscipline, doorzettingsvermogen en sociale vaardigheden. Het gaat hier om aspecten, die als het ware liggen opgesloten in de sport zelf, en waar vele doelgroepen van sport baat bij hebben. De doelgroep waar het hier om gaat – kinderen en jongeren in de jeugdzorg – profiteert evenwel bij uitstek van de intrinsieke kracht van sport. Deze doelgroep scoort immers relatief laag op genoemde vlakken en kan zich hier dus flink op verbeteren. Bovendien betreft het een groep die de weg naar de georganiseerde sport relatief moeilijk weet te vinden. In die zin is het een resultaat op zich dat meer dan duizend jeugdzorgjongeren tussen 2007 – 2010 via sport-zorg een positieve sportervaring hebben opgedaan en een fors aantal van hen zich heeft aangemeld als regulier lid. Hiermee vormen zij ook een doelgroep voor de sportvereniging (DSP-groep, 2011).

Sportpedagoog in de vereniging

Naast de intermediaire rol tussen de sportvereniging en de zorgaanbieder is er vaak binnen de sportvereniging meer nodig om een actieve rol te spelen in de samenwerking met een zorgaanbieder.

Zowel in Rotterdam als in Amsterdam kent men de sportpedagoog.

De sportpedagoog richt zich op het verbeteren van het pedagogisch klimaat bij sportverenigingen. De gedachte is dat de sportpedagoog een vertrouwd persoon moet worden binnen de vereniging om zo laagdrempelig en preventief ondersteuning te bieden. Deze ondersteuning wordt geboden aan bestuur, trainers/coaches en/of spelers. In de praktijk richten zij zich vooral op de trainers/coaches, omdat zij direct met de spelers werken en zo een grote invloed hebben op hun gedrag en spelplezier.

Sporten is leuk, echter een goede sfeer op en rond het veld is niet altijd even vanzelfsprekend meer. De sportpedagoog wil geweld op en rond velden natuurlijk graag voorkomen, maar er vooral voor zorgen dat sport en alles op en rond de vereniging, voor iedereen die daarbij betrokken is, leuk is en blijft.

Alles wat de sportpedagoog doet, is op maat en afhankelijk van de vereniging. Er zijn gesprekken met het bestuur en er worden workshops en trainingen voor trainers en coaches georganiseerd. Ook wordt het gedrag besproken van spelers die probleemgedrag vertonen en samen met de trainer/coach wordt gekeken hoe deze spelers geholpen kunnen worden.

Drenthe stimuleert

De provincie Drenthe stelt 100.000 euro beschikbaar voor sport en jeugdzorg in 2015. Vanuit de zorg (Centrum voor Jeugd en Gezin) worden sportclubs ondersteund om kinderen te begeleiden die risico lopen om in de jeugdzorg terecht te komen. In vier gemeenten draaiden in 2014 succesvolle pilots, per 1 maart 2015 volgen Hoogeveen, Borger-Odoorn, Tynaarlo en Noordenveld. Op initiatief van de provincie Drenthe worden sportclubs onderdeel van preventie in de jeugdzorg. Ook wordt de uitval bij sportverenigingen in de kwetsbare leeftijd tegengegaan. De eerste signalen van deze projecten zijn zo positief, dat de provincie heeft besloten om nogmaals een impuls te geven aan de combinatie sport en jeugdzorg. Sinds 2009 werkt de provincie met het programma Positief Opvoeden Drenthe (POD) samen met de Drentse gemeenten om te voorkomen dat kinderen in de jeugdzorg terecht komen. "Kinderen moeten zoveel mogelijk mee kunnen doen en met steun van hun ouders en hun sociale omgeving gezond en veilig kunnen opgroeien. Scholen spelen daarin al langer een rol, maar sportclubs zijn ook van grote waarde voor de sociale omgeving van kinderen. Hiermee wil de provincie haar

gemeenten enthousiasmeren om sport te verankeren in hun jeugdzorgbeleid." De provincie Drenthe heeft de afgelopen jaren veel zorg besteed aan de zorgvuldige overdracht van de jeugdzorgtaken naar gemeenten. Ook in 2015 kunnen gemeenten daarom nog een beroep doen op provinciale middelen om hun lokaal beleid verder te versterken.

Luxe tijdsbesteding?

Dit artikel staat eigenlijk in het verkeerde magazine. 'Wij in de sport' kennen de waarde van sport. In de sportvereniging zien we dagelijks wat sport voor kinderen en jongeren kan betekenen. Sport spreekt veel jongeren aan, het is leuk om te doen, het geeft energie en zoomt in op de mogelijkheden in plaats van de problemen van jongeren. Dat vormt een positieve basis om te werken aan gedragsdoelen. Toch vinden zorgprofessionals de weg naar de sport maar zelden. Sport wordt vaak gezien als een soort luxe, vrijetijdsbesteding zonder resultaten en/of ontwikkeling. Niets is minder waar.

Sport spreekt veel jongeren aan, het is leuk om te doen, het geeft energie en zoomt in op de mogelijkheden in plaats van de problemen van jongeren

Dit vertaalt zich ook vaak in de mogelijkheden van financiering. Want hoewel Sport Zorg zich tussen 2007 en 2010 heeft bewezen als waardevolle methodiek en betrokkenen uit de jeugdzorg ook overtuigd zijn van de meerwaarde ervan, is een breed gevolg uitgebleven.

De hoop is nu gevestigd op de transitie en de gemeentebezuurders die hiervoor verantwoordelijk zijn. Het voorbeeld uit Drenthe laat zien dat ook provincies hier een inspirerende impuls kunnen geven. De inzet van sportverenigingen bij jeugdzorg past prima bij de visie op de transitie; 1) eigen kracht en lokale verantwoordelijkheid, 2) het vinden van oplossingen dichtbij huis en 3) preventie door vroegtijdige signalering. Zet middelen in om de sportverenigingen te versterken en werk zo aan de preventieve kracht van de lokale samenleving. Het behoeft geen betoog dat investeren in preventie financieel aantrekkelijker is dan geld uitgeven aan de aanpak van problemen en juridische interventies.

HANS VAN EGDOM IS ZELFSTANDIG ONDERNEMER EN EIGENAAR VAN VAN EGDOM CONSULTANCY. HIJ RICHT ZICH OP SAMENWERKING, INNOVATIE EN VERANDERING MET SPORT IN DE HOOFDROL. HIJ VERBINDT SPORT MET VERSCHILLENDE DOMEINEN ZOALS VEILIGHEID, ONDERWIJS, ZORG, WELZIJN EN GEZONDHEID. VOOR MEER INFORMATIE: WWW.VANEGDOMCONSULTANCY.NL

Stappenplan

verbinding sportvereniging en jeugdzorg

1. Bepaal in je eigen vereniging op welke wijze je kan en wil inspelen op de samenwerking met jeugdzorg inclusief financiële consequenties.

Wil je hierop inspelen vanuit de maatschappelijke verantwoordelijkheid die de vereniging heeft, wil je iets extra's betekenen voor je eigen leden of wil je aansluiten bij oplossingen in de wijk. Het is goed dat sportverenigingen (blijven) open staan voor jeugd 'met een vlekje' en - zo nodig - hun trainers daarbij ondersteunen. Kijk dus ook goed of het bij het karakter van de vereniging past en of de noodzakelijke tijd en geld investering daadwerkelijk op te brengen is. Gebruik de rotonde om te bepalen welke groepen je zou willen bedienen.

2. Neem contact op met de gemeente om je ideeën te delen en te kijken op welke wijze dit aansluit op de aanpak van de gemeente.

Ga allereerst langs bij de ambtenaar sport en/of zorg om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn binnen de gemeente. Ook de wethouder sport en/of zorg kan een goede ingang zijn. Wellicht kan de ambtenaar of wethouder sport zelf hier een rol in spelen maar ook kan hij je direct in contact brengen met de ambtenaar of wethouder die gaat over de jeugdzorg. Overtuig desnoods de gemeente van de waarde van sport voor de jeugdzorg.

3. Betrek je leden bij de beslissing om bij te dragen aan jeugdzorg trajecten.

Het bijdragen aan jeugdzorg trajecten in de vereniging is geen klein stap. Breed draagvlak is belangrijk en dat begint al in de oriëntatiefase. Het ontwikkelen van draagvlak begint al bij leden de gelegenheid geven mee te denken. Laat leden dus input leveren welke resultaten moeten worden behaald en welke expertise in huis is. Ga ook eens kijken welke leden kennis en expertise hebben omdat ze werkzaam zijn in de jeugdzorg.

4. Start op tijd met de voorbereidingen om een duidelijke structuur en begeleiding te neer te zetten binnen de vereniging.

De doelgroep van de jeugdzorg heeft behoefte aan een duidelijke structuur en begeleiding. Vooral de laatste is in iedere sportvereniging een uitdaging. Ga ervan uit dat ook overdag deze begeleiding ingevuld moet zijn. Dit betekent een grote opgave voor vrijwilligers en wellicht het opzetten van een begeleidingsteam die samen hiervoor de verantwoordelijkheid nemen. Investeer ook in de relatie met de zorgaanbieder. Pas als er echt in een team wordt gewerkt kunnen successen worden geboekt.

5. Maak duidelijke afspraken en zet deze op papier

Om teleurstellingen te voorkomen is het handig om vooraf de verwachtingen helder op te schrijven. Dit geldt voor de gewenste resultaten, maar ook voor de financiën, de taken en de begeleiding. Sluit met de gemeente, de zorginstelling en de vereniging een overeenkomst af waarin deze verwachtingen duidelijk en concreet worden gemaakt.